

TARİHİ ÇEVRELERİN KENTSEL MEKAN KALİTESİ ÜZERİNE ETKİSİ: GAZİANTEP BEY MAHALLESİ ÖRNEĞİ

Murat AKTEN¹, Cemile SUNAR^{2,*}

¹Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta

²Fen Bilimleri Enstitüsü, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta

*Sorumlu yazar: muratakten@sdu.edu.tr

Murat AKTEN: <https://orcid.org/0000-0003-4255-926X>

Cemile SUNAR: <https://orcid.org/0000-0002-7361-0323>

Please cite this article as: Akten, M. & Sunar, C. (2022) Tarihi çevrelerin kentsel mekan kalitesi üzerine etkisi: Gaziantep Bey Mahallesi Örneği, *Turkish Journal of Forest Science*, 6(1), 1-20.

ESER BİLGİSİ / ARTICLE INFO

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş 30 Temmuz 2021 / Received 30 July 2021

Düzeltilmelerin gelişi 11 Kasım 2021 / Received in revised form 11 October 2021

Kabul 11 Kasım 2021 / Accepted 11 October 2021

Yayımlanma 30 Nisan 2022 / Published online 30 April 2022

ÖZET: Günümüz kentlerinde modernleşmenin tarihi çevrelerde yarattığı doğal ve geleneksel dokunun yitirilmesi, kültürel peyzaj ve kentsel yaşam kalitesindeki olumsuz değişimler, kentin işlevsel niteliğinin ve özgünlüğünün kaybolmasına sebep olmaktadır. Tarihi çevrelerin kendi karakterinin okunabilmesi ve bu karakterin korunarak modern kent ve kentliye aktif ve yaşanılabilir kaliteli mekanlar olarak sunulabilmesi için, kentsel mekan kalitesinin belirlenmesi ve bu alanlarda kentsel mekan kalitesinin iyileştirilmesi ile mümkün olmaktadır. İncelenen mekansal kalite ve kentsel kalite parametrelerine dayandırılarak kamusal kentsel mekanlarda ve tarihi çevrelerde yapılan araştırmaların ve sonuçlarının doğru bir zemine oturabilmesi için mekansal kalite parametrelerinin bütünsel bir bakış açısıyla ele alınması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmada Gaziantep Bey Mahallesi örneğinde tarihi yerleşimin, kentsel kalitesinin ortaya konması hedeflenmektedir. Bu amaç doğrultusunda mekansal kalite parametrelerini belirlemeye yönelik çalışmalar temel alınarak ve çalışma alanı göz önünde bulundurularak uzman anketi ve halk anketi formları oluşturulmuştur. Bu kapsamda toplam 400 kişi ile halk anketi gerçekleştirilmiştir. Kentsel mekan kalitesi konusunda kullanıcı bakış açısı temel alınarak mekansal memnuniyetleri ölçülmüştür. Ayrıca mekansal kalite parametrelerinin değerlendirilmesi amacıyla uzman görüşleri alınmıştır. Bu amaçla uzmanlara yönelik anket formlarından yararlanılmıştır. Halk anketi uygulamasından ve uzman anketinden elde edilen veriler istatistiksel olarak analiz edilmiş ve alanın mekan kalitesi peyzaj mimarlığı disiplini açısından değerlendirilmiş, tarihi çevrelerde bütüncül bir peyzaj yönetimi için sürdürülebilir koruma kararları almasını sağlamaya yönelik öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Gaziantep, Bey Mahallesi, tarihi çevre, mekansal kalite

THE EFFECT OF HISTORICAL ENVIRONMENTS IN URBAN SPACE QUALITY: A CASE STUDY IN GAZİANTEP BEY NEIGHBORHOOD

ABSTRACT: The loss of the natural and traditional texture created by modernization in today's cities, the negative changes in the cultural landscape and the quality of urban life lead to the loss of the functional quality and originality of the city. It is possible to read the character of historical environments and preserving this character and presenting it to the modern city and its inhabitants as active and livable quality spaces by determining the quality of urban space and improving the quality of urban space in these areas. Based on the spatial quality and urban quality parameters examined, it is necessary to consider the spatial quality parameters from a holistic point of view in order to put researches and results made in public urban spaces and historical environments in their right places. In this study, it is aimed to reveal the urban quality of the historical settlement on the example of Gaziantep Bey Neighborhood. For this purpose, an expert questionnaire and a public questionnaire form was created by considering the study area based on the studies for determining the spatial quality parameters. In this context, public survey interviews were conducted with 400 people. In the base of user perspective, satisfaction of spatial quality measured. Separate questionnaire was applied to get expert opinions in order to evaluate the quality of urban space parameters. The data obtained from the public survey and expert survey were analyzed statistically and the space quality of the area was evaluated in terms of the discipline of landscape architecture and suggestions were made to ensure that sustainable conservation decisions were taken for a holistic landscape management in historical environments.

Keywords: Gaziantep, Bey district, historical environment, space quality

GİRİŞ

Tarih çevreler ve dokular, bütün medeni ülkelerde kent mekanlarının kalitesini olumlu yönde etkileyen özel bölgelerdir. Kentlerin mekansal kalitesini olumlu yönde etkileyebilecek her tarihi ize rastgele bir Avrupa ülkesinin rastgele bir kentinde büyük önem verildiğini görmekteyiz. Tarihleri epey eskiye dayanan farklı büyüklüklerdeki Avrupa şehirleri, geçmiş zamanlardan kendi farklılıklarını ortaya çıkaracak her şeyi büyük önemle değerlendirerek kendilerine özgü mekanlar için alışlagelmiş yerleşim olmadıklarını, kanıtlarıyla ortaya koymaktadırlar (Sürmegöz, 2010).

Avrupa kültürel iş birliği kurulunun “Avrupa Kültürel Mirasının Envanteri” evrağında *Tarihi çevre*; “Doğal yollarla veya insan tarafından meydana getirilen, bütünsel olarak ve bilimsel, artistik, etnografik, estetik, edebi ya da tarihsel etkenlerinden dolayı değerlendirilmesi ve korunması önerilen alanlardır”. Bu alanlar geçmişte mühim olayların geçtiği yerler ya da zamanının kültürel, sosyolojik, sanatsal özelliklerini barındıran kent mekanları da olabilir.” şeklinde tanımlanmaktadır (Çelik, 2004; Kuter, 2007).

Ayrıca tarihi çevrelerin kentte bağ kurduğu ya da barındırdığı kentsel açık alanlar ve kent içi yeşil dokular, kültürel peyzaj elemanları, peyzaj tasarım öğeleri tarihi kent merkezlerinin kent ile bütünleşik parçalarıdır. Tarihi çevrelerin korunması sürecinde göz ardı edilemeyecek olan, tarihi çevreler ile birlikte korunarak canlı tutulması ve sürdürülebilir bütüncül bir yapıya kavuşturulması gereken önemli değerlerdir.

Tarihi çevrelerin korunması için izlenmesi gereken yola öncü bir çalışma ve kararlar bütünü olarak ICOMOS bildirgelerinde; yapısal mirası korunmaya ait ilerleyişi “dokümantasyon, etüt, çözüm getirme, değerlendirme, teşhis etme, koruma yöntemi, uygulama esaslarının belirlenmesi ve denetim, gözlem aşamalarından oluşmaktadır. İlgili meslek disiplinlerine uzman kişilerin sürece dahil olması gerekmektedir. Kültür varlıklarını korumak için kararlaştırılan çalışmalar tanımlanırken; dokümantasyon, yorumlama ve koruma faaliyetlerinin yapının özgün değerleri, niteliği, sorunları ve dinamikleri belirlenerek evrensel kabuller göz önünde bulundurularak incelenmesi gerekmektedir” (Anonim, 2013) der. Bu bildirgedeki süreç tarihi çevre koruma için de önemli bir yol haritası sunmaktadır.

Dünya’da tarihi-kültürel mirası ve tarihi kentleri korumanın kapsamındaki ve anlayışındaki değişimlerle, korumaya verilen değerlerin artmasının ülkemizdeki koruma anlayışına yansımaları, kültürel mirasımızın korunması gerekliliğinin oluşması yönünde pozitif bir faydası olmaktadır. Bununla birlikte tarihi kentlerin korunmasında ülkemizdeki durum; kanun ve yönetmeliklerdeki eksiklikler, planlama ve uygulamalarda bütçe yetersizlikleri, yönetim bilinci eksikliği ve yetki karmaşası, uzman personel eksiklikleri, koruma bilincinin oluşturulamaması gibi bir yapıda olmasını ve uzun zaman kayıplarına yol açan süreçlerle işlemlerini “koruma” da yaşanan başlıca sorunlar olarak sayılmaktadır.

Tüm bunların ışığında, tarihi çevre ve dokunun gelecekte de var olabilmesini sağlayabilmek için tarihi yapı ve alanların yaşatılarak korunması ilkesi benimsenmelidir. Bunun gerçekleşebilmesi için tarihi dokuların fiziksel, işlevsel, sosyal, kültürel ve ekonomik özelliklerinin ortaya konulması ve kentle bütünlük sağlayarak kendini sürdürebilen bir yapıya kavuşturulması önemli bir iyileştirme ölçütüdür. Bu sayede tarihi çevrelerin kendi karakterinin okunabilmesi ve bu karakterin korunarak modern kent ve kentliye aktif ve yaşanılabilir kaliteli mekanlar olarak sunulabilmesi mümkündür.

Kentsel çevre kalitesi, tarihsel sürekliliğin sağlanması, okunabilirlik, toplumsal bellek gibi mekanın algılanması ile ilgili etkenlerin bütünleştirilmesi ile ortaya çıkmaktadır. Lynch (1972) "Mekansal okunabilirlik" kavramı ve bunun yanında "zamansal okunabilirlik" kavramı üzerinde durmuş, "anlam ve tanım kazanmış mekanlar" olan yerin niteliksel değerlerinin kullanıcılara sadece olduğu yeri söylemesinin ötesinde, ne kadar hızla, nereden gelip nereye gittiğini, anlamlı şekilde derinliğine açıklanabilmelerine bağlı olduğunu belirtmiştir. Bu yaklaşıma göre, kentsel mekanda zaman içinde niteliği ve gerekçesi iyi anlaşılabilen her değişim, "yaralayıcı"; kentlerdeki tüm yapısal çevre için sürekli bir değişim ise yavaşça oluşan bir "yıkım" olmaktadır (Bilsel vd, 1999; Sürmegöz, 2010).

Kent ve çevreyle kurulan duygusal bağ ve ilişkiler, paylaşımlar sosyal kültürü etkileyen temel etmenlerdir. Kamusal mekanın sosyal olarak etkileşimini ve algılanabilirliğini sağlayabilmek için; insan ve çevre temelinde içselleştirilen, paylaşımı arttıran sokaklar ve çevreler oluşturulabilirse başarılı bir sosyal ortam sağlanabilmiş olur. Kentsel mekanın kalitesi ve mekan kalitesinin iyileştirilmesi bu paylaşımı arttıran etkileşimlerin sağlanmasına yardımcı olmaktadır. Kent yaşamı ve kentsel mekanlardaki çevresel etkileşimi, mekansal davranışı ve mekansal kalite yaklaşımları ise bu çalışmada, Lynch, Greene ve Nasar ın prensipleri ile açıklanacaktır.

Lynch, “Güzel Şehir Biçimi (Good City Form)” adlı kitabında iyi/güzel bir kentin sahip olduğu özellikleri anlamak için, analitik bir yaklaşım biçimiyle, tasarım hakkında bir hipotez geliştirmeye çalışmış ve bunun yanında “bir şehri güzel yapan şey nedir?” sorusunun cevabını

aramıştır. Lynch, Kentsel mekanlardaki yerleşimlerin kalitesini sağlamak ve iyi bir şehir yapısı oluşturmak için mekanın kaliteli olabilmesi bakımından önemli iki özellik ve beş önemli çevresel ölçüt belirlemiştir (Orhan, 2015). Bunlar;

Çevresel ölçütler

- Canlılık (sağlıklı bir çevre)
- Duygu (mekan ya da kimlik hissi)
- Uygunluk (bir yerin adapte olma durumu)
- Erişim (insanlara, eylemlere, kaynaklara, mekanlara, bilgiye)
- Kontrol (çevrenin sorumlu bir şekilde kontrolü)

Kalitesi sağlanmış yerleşim alanlarının sahip olduğu özellikler:

- Verimlilik
- Adalet' tir.

Greene (1992), tasarımıla ilişkili mekan kalitesi için dört temel parametre belirlemiştir (Tablo 1). Her temel parametre, dört kalite göstergesini barındırmaktadır (İnceoğlu, 2007).

Tablo 1. Greene Mekan Kalitesi Parametreleri (İnceoğlu, 2007)

PARAMETRELER	GÖSTERGELER	YÖNERGELER
İŞLEV Tasarım, herkes için kullanışlı olmalıdır	• Bağlantı	•Erişim/ Etkileşim/ Örtüşme
	• Emniyet	• Güvenlik/ Mahremiyet/ Etkinlik
	• Konfor/Ferahlık	• Fiziksel kolaylık/ Görsel huzur/ Kullanım Kolaylığı
	• Çeşitlilik	• Seçim / Değişiklik (Varyasyon)
DÜZEN Tasarım, kolaylıkla anlaşılabilir olmalıdır	• Uyumluluk	•Giriş/ Kenar/ Manzara/ Nirengi Noktası/ Siluet/ Sınır Çizgisi
	• Açıklık	• Strüktür/ Bitişiklik/ Kapalılık
	• Devamlılık	• Sistem/ Ardışıklık/ Ritim
	• Denge	• Örüntü (Desen)/ Vurgu
KİMLİK Tasarım, ayırt edici ve tanınabilir olmalıdır	• Odak	• Görsel odak/ Düğüm noktası
	• Birlik	• Kavram / Tekrar
	• Karakter	• Bütünlük/ Sadelik/ Tarz /Sınırlılık
	• Özellik (Müstesnalık)	• Tarihi Kalite/ Sembolizm/ Tekillilik/ Görünüm
CAZİBE/ÇEKİM Tasarım, hoş ve çekici değildir	• Ölçek	• İnsan/ İnsancıl
	• Uygunluk	• Oran/ Orijinallik/ Aşinalık
	• Canlılık	• Uyarıcı/ Karşıt/ Gerilim/Hareket
	• Uyum	• Işık/ Renk/ Doku/ Ses/ Koku

Nasar (1998), kentsel mekanı incelerken “beğenilen” çevrelerin benzer kalitesini tanımlamıştır. Buna bağlı olarak beğenilen çevrelere göre beğenilmeyen çevreler de sahiplik eğilimi olduğunu

ortaya çıkarmıştır. Her türlü, kritik olan çevrenin kalitesinin izleyici yönünden algılanış şeklidir. Nasar, tarafından kaliteler son derece genelleştirilmiş tercihler dizisine çevrilmiştir (İnceoğlu, 2007):

1. **Doğallık:** Doğal çevreler ya da doğal çevrelerin yapılı öğelerden üstün olduğu alanlar.
2. **Bakım:** İlgilenilen ve bakılan çevreler.
3. **Açıklık ve tanımlanmış mekan:** Keyifli öge ve panorama manzaraları ile kentsel açık alanların tanımlanması.
4. **Tarihsel önem/içerik:** Birbirine uygun tasarımları teşvik eden yapılı çevreler.
5. **Düzen:** Organizasyon anlamında, uygunluk, tutarlılık, belirginlik, okunabilirliği içermektedir.

Kentsel yaşam kalitesi, fiziksel ve duygusal faktörlerle beraber, kenti kent yapan tüm etmenlerin oluşturduğu bir yaşam şekli olarak görülmektedir. Bu bağlamda kentsel yaşam kalitesi sadece mekansal kalitenin sağlandığı alanlarda var olabilir. Bu nedenle yıllarca üzerine araştırılma yapılarak belirlenen bütün kentsel kalite parametrelerinin, kentin kullanıcılarına sağlanması gerekmektedir (Orhan, 2015).

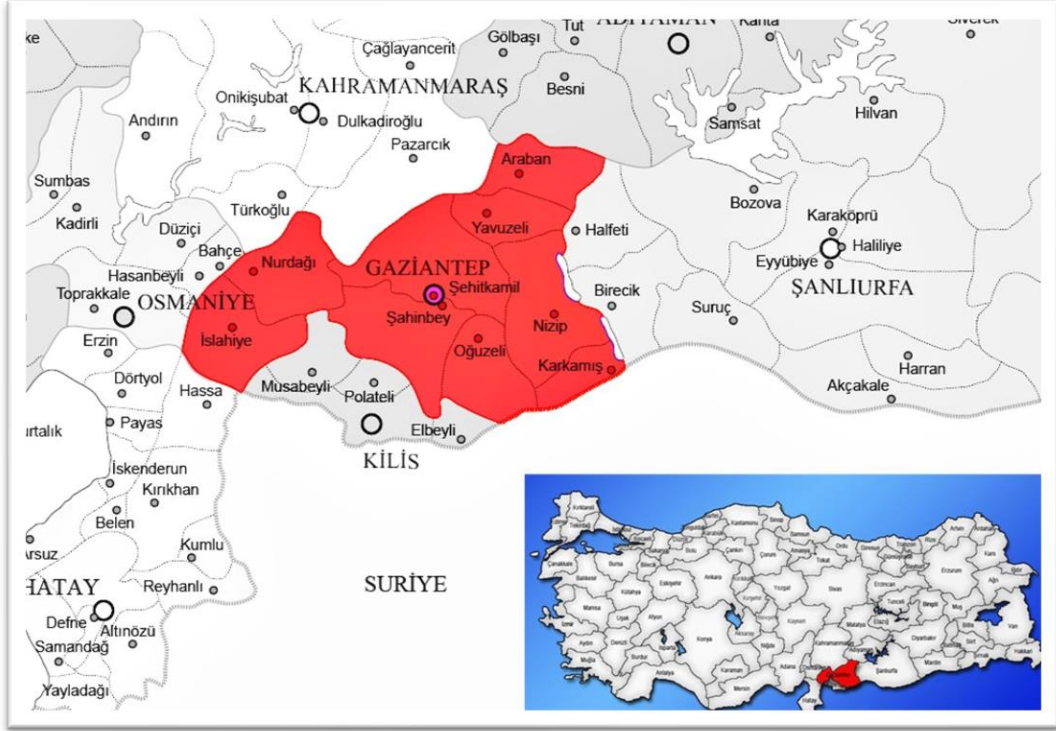
Bu kapsamda çalışmada kentsel mekanda kalite parametreleri kullanılarak Gaziantep Bey Mahalesinin mekansal kalite durumunun ortaya konulması amaçlanmıştır. Elde edilen sonuçlara yönelik ise Peyzaj Mimarlığı disiplini yaklaşımıyla çözüm önerileri geliştirilmiştir.

MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışma alanı, Gaziantep'in Şahinbey İlçesine bağlı Bey Mahallesi'nin Kentsel Sit sınırları içinde-içerisinde kalan bölgedir.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'yle, Akdeniz Bölgesi'nin kesişiminde bulunan Gaziantep ili, 36° 38' ve 37° 32' kuzey enlemleri ile 36° 28' ve 38° 01' doğu boylamları arasında yer almaktadır. Büyük bir parçası Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin batısında, bir parçası da Akdeniz bölgesinin doğusunda bulunmaktadır. İlin batısında Osmaniye ve Hatay, doğusunda Şanlıurfa ili, kuzeyinde ise Kahramanmaraş yer almaktadır. Kuzeydoğusunda Adıyaman güneyinde Suriye ve güneybatısında Kilis illeri bulunmaktadır. Gaziantep yüz ölçümü 6.887 km²'dir. Yüzey alanının yaklaşık %27'sini ovalar %52'sini ise dağlar kaplamaktadır.

Türkiye'nin altıncı, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin en büyük şehri olan Gaziantep; ekonomik potansiyeli, nüfusu, tarihi dokusu, kültürel zenginlikleri ve büyükşehir olması nedeniyle metropol olarak tanımlanan bir kenttir (URL-1). Gaziantep İli'nin Türkiye haritasındaki konumu, komşu illerle ilgili durumu ve ilçeleri Şekil 3.1'de gösterilmiştir.

Şekil 3.1. Gaziantep Şehrinin Türkiye İçindeki Konumu

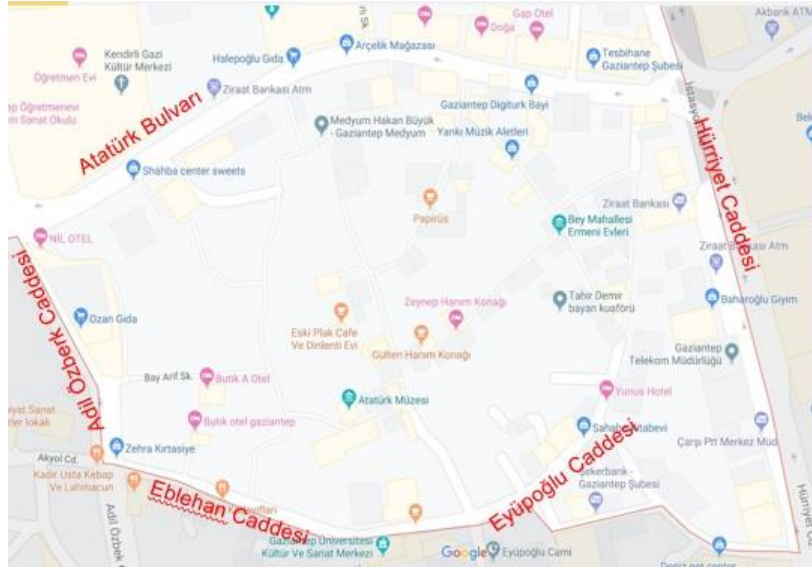
Bey Mahallesi (Şekil 3.2) Gaziantep'in merkez ilçesi olan Şahinbey'de bulunmaktadır. Şahinbey ilçesi adını Gaziantep'in savunmasında önemli etkileri olan bir halk kahramanından almaktadır.

Şekil 3.2. Bey Mahallesi ve Çevresi (Google Earth, 2019)

Bey Mahallesi, Atatürk Bulvarı, Eyüboğlu Caddesi ve Hürriyet Caddesi gibi önemli akslar ve ticari olarak yoğun bir hattın ortasında kalmaktadır (Şekil 3.3). Tarihi mahalle 2007 yılında

korumaya alınmış ve restorasyon çalışmalarına başlanmıştır. Atatürk Bulvarı aksında mahalleye girilen sokaklarda kafeler, sahaflar vardır ve Gaziantep evlerinin, müzelerin, butik otellerin olduğu ara sokaklara Bey Mahallesinden geçişler sağlanabilmektedir.

Şekil 3.3. Bey Mahallesi ve Atatürk Bulvarı Aksı (Google Maps, 2019).

Tablo 2’de Gaziantep ilinin Şahinbey ilçesinin ve Bey Mahallesi’nin TÜİK 2018 verilerine göre nüfus değişimi verilmiştir. Gaziantep Nüfusu ve Şahinbey İlçe Nüfusu artış eğilimindeyken, Bey Mahallesi’nin nüfusu yıllara göre azalmaktadır.

Tablo 2. Gaziantep İlinin Şahinbey İlçesinin ve Bey Mahallesi’nin TÜİK 2018 Verilerine Göre Nüfus Değişimi (URL-2).

Yıl	Gaziantep Nüfusu	Artış Hızı	Şahinbey İlçesi Nüfusu	Bey Mahallesi Nüfusu
2016	1.974.244	%2,20	886.476	1.220
2017	2.005.515	%1,58	902.424	1.106
2018	2.028.563	%1,15	906.043	1.060
2019	2.069.364	%2.01	926.544	1015
2020	2.101.157	%1.54	931.116	939

Yöntem

Araştırmanın verileri anket tekniğinden faydalanarak elde edilmiştir. Bu kapsamda halk anketi formu hazırlanmış olup anket örneği EK A’da verilmiştir. Anketlerin hazırlanmasında araştırmacının bilgi ve deneyiminin yanı sıra Lynch, (1981) tarafından ortaya konulan “iyi şehir yapısı”, Nasar (1992) tarafından ortaya konulan mekansal kalite analiz parametreleri ve Greene (1992) tarafından ortaya konulan mekan kalitesi değişkenleri çalışmalarından faydalanılmıştır.

Bu kapsamda beş prensip başlığı altında (işlev, düzen, kimlik, görsel ve estetik) toplam 59 adet alt kriter belirlenmiş ve bu kriterler 4,3,2,1 (1: Çok Zayıf/Çok Kötü, 2: Zayıf/Kötü, 3: İyi, 4: Çok İyi) değer aralığında puanlanmıştır ve aritmetik ortalamaları alınarak değerlendirilmiştir. Bu anket konusunda uzman dört Peyzaj Mimarı (üçü Gaziantep Büyükşehir Belediyesinde

çalışan) ve üç Mimar (Gaziantep Üniversitesinde Akademisyen) tarafından değerlendirilmiş ve puanlanmıştır. Varılan sonuçlar doğrultusunda alana özgü analiz ve sentezler gerçekleştirilmiştir.

Mekansal kalite parametreleri kriterleri bağlamında Gaziantep Bey Mahallesi kalite değerlendirmesinin ortaya konabilmesi için bir halk anketi yapılmıştır. Anket soruları kullanıcıların mekanı nasıl algıladıklarını ölçmeye yönelik hazırlanmıştır. Anket çalışması iki bölümden oluşmaktadır.

- Birinci bölüm olan demografik yapının ve kullanım pratiğinin değerlendirilmesi kısmında yer alan ilk 5 soruda; anket yapılan grubun bazı demografik özelliklerinin (cinsiyet, yaş grupları, eğitim, çalışma grupları ve gelir) tespiti için sorular bulunmaktadır. 6. soru ve sonrasında ise mekansal kalite parametrelerine yönelik bölüme geçilmiştir.
- İkinci bölümde, sosyal kalite göstergelerine dair 6 soru, işlevsel kalite göstergelerine dair 9 soru, görsel estetik kalite göstergelerine dair 6 soru, kültürel mekansal tatmin göstergelerine dair 4 soru sorulmuştur. Kalite göstergelerinin belirlenmesi ve değerlendirilmesi kısmında toplam 25 ifade içeren sorular, mekansal kalite parametreleri dikkate alınarak kullanıcıların mekan kalitesine dair duygu ve düşüncelerini tespit etmeye yönelik oluşturulmuş ve bunun istatistiksel olarak değerlendirilebilmesi için “Kesinlikle Katılıyorum, Katılıyorum, Kararsızım, Katılmıyorum, Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde oluşan 5’li likert ölçeği kullanılarak hazırlanmıştır.

Anketin hazırlanması ve yapılması sürecinde, çalışmanın amacı ve kapsamı çerçevesinde farklı özellikleri değerlendirmeye fırsat sağlayacak sorular içermesine ve anketlerin yoğun kullanımlı mekanlarda uygulanmaya dikkat edilerek oluşturulmuştur.

Çalışmanın örneklemini, evrenin alt grubunda bulunan, anketlerin uygulanacağı kişileri oluşturmaktadır. Gaziantep kent merkezinin 2018 verilerine göre güncel nüfusu 2.069.134 kişi olarak görülmektedir. Bu çalışma kapsamında halk anketi 400 kişi üzerinde gerçekleştirilmiş olup, anketler Gaziantep’in kent merkezi ilçelerinde her mahallede ve kesimde, tüm yaş gruplarına yapılmıştır. Örneklem grubunun evreni temsil gücünü (örneklem büyüklüğü) hesaplamada güven aralığı %95 ve hata payı %5 olarak kabul edilmiştir (Tablo 3).

Tablo 3. Çeşitli Güven Aralıklarında Evren ve Örneklem Büyüklükleri (Saunders vd., 2009).

Evren Büyüklüğü	%5	%3	%2	%1
50	44	48	49	50
100	79	91	96	99
250	151	203	226	244
500	217	340	414	475
750	254	440	571	696
1000	278	516	706	906
2000	322	696	1.091	1.655
5000	357	879	1.622	3.288
10000	370	964	1.936	4.899
100000	383	1.056	2.345	8.762
1000000	384	1.066	2.395	9.513
10000000	384	1.067	2.400	9.595

Verilerin güvenilirliğinin hesaplanmasında Cronbach's Alpha katsayısı kullanılmıştır. Güvenilirlik analizi için kullanılan temel analiz Cronbach Alpha (α) değerinin bulunmasıdır. Her bir madde için tek bir α değeri olabileceği gibi, tüm soruların ortalama bir α değeri de olabilir. Tüm sorular için elde edilen α değeri o anketin toplam güvenilirliğini gösterir ve 0,7'den büyük olması beklenir, bu değerden düşük α değerleri anketin zayıf güvenilirliği olduğunu gösterir, $\alpha > 0,8$ olması ise anketin yüksek güvenilirliğe sahip olduğunu göstermektedir. Yapılan güvenilirlik ölçüğü popülasyonu temsil etmesi için seçilen örneklemin popülasyonu ne kadar temsil ettiğini gösterir. Sonuçların güvenilirliği rakamsal olarak Cronbach's Alpha (α) olarak gösterilir ve buna göre değerlendirilir (Kalaycı, 2009).

α değeri;

$0,00 \leq \alpha < 0,40$	ise	Güvenilir değil
$0,40 \leq \alpha < 0,60$	ise	Düşük güvenilirlikte
$0,60 \leq \alpha < 0,80$	ise	Oldukça güvenilir
$0,80 \leq \alpha \leq 1,00$	ise	Yüksek güvenilirdir.

Tablo 4. Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Anket Uygulaması	Cronbach's Alpha	Soru Sayısı
Mekansal Kalite	0.947	25

Tablo 4'de görüldüğü gibi bağımsız değişkenleri açıklayan ifadelere uygulanan güvenilirlik analizi sonucunda, Cronbach's Alpha katsayısı "mekansal kalite parametre" leri için 0,947 α olarak bulunmuştur.

Verilerin normal dağılıma uygun olup olmadığını ortaya koymak amacıyla çeşitli normallik testlerinden yararlanmak mümkündür. Bu testler arasında en bilinenleri Ki-Kare,

Kolmogorow-Smirnov, Lilliefors ve Shapiro – Wilk normallik testleridir. Anket tekniği ile elde edilen verilerin değerlendirilmesinde (Parametrik veya Parametrik olmayan testler) kullanılacak testlerden hangisinin uygun olduğunu belirlemek amacıyla Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testleri ile normallik testi yapılmıştır (Tablo 5).

Bu amaçla H0 ve H1 hipotezleri aşağıdaki gibi oluşturulmuştur:

- H0: %95 güven aralığında veriler normal dağılımlıdır.
- H1: %95 güven aralığında veriler normal dağılımlı değildir.

Normallik testi için Kolmogorov-Smirnov testi ve Shapiro-Wilk Testlerinin her ikisi de kullanılmıştır. Bu testlerde veriler (Sig.) <0,05'ten küçük olursa, bu durum verilerin dağılımın normal olmadığını göstermektedir. Tablo 5'de görüldüğü üzere gerek Shapiro-Wilk gerekse Kolmogorov-Smirnov testi sonuçlarında normallik değerleri, (Sig.) <0,05'ten küçük olduğu için H1 hipotezi kabul edilerek verilerin, %95 güven aralığında ve normal dağılımlı olmadığı tespit edilmiştir. (Tabachnick & Fidell, 2013).

Tablo 5. Mekansal Kalite Parametreleri Anket Verilerinin Normallik Testi Sonuçları

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Soru_1	,211	399	,000	,898	399	,000
Soru_2	,266	399	,000	,856	399	,000
Soru_3	,207	399	,000	,907	399	,000
Soru_4	,230	399	,000	,893	399	,000
Soru_5	,202	399	,000	,902	399	,000
Soru_6	,230	399	,000	,885	399	,000
Soru_7	,233	399	,000	,885	399	,000
Soru_8	,253	399	,000	,878	399	,000
Soru_9	,275	399	,000	,861	399	,000
Soru_10	,268	399	,000	,856	399	,000
Soru_11	,208	399	,000	,903	399	,000
Soru_12	,255	399	,000	,858	399	,000
Soru_13	,191	399	,000	,912	399	,000
Soru_14	,237	399	,000	,898	399	,000
Soru_15	,240	399	,000	,880	399	,000
Soru_16	,229	399	,000	,882	399	,000
Soru_17	,297	399	,000	,824	399	,000
Soru_18	,222	399	,000	,898	399	,000
Soru_19	,200	399	,000	,908	399	,000
Soru_20	,213	399	,000	,901	399	,000
Soru_21	,242	399	,000	,885	399	,000
Soru_22	,248	399	,000	,810	399	,000
Soru_23	,216	399	,000	,896	399	,000
Soru_24	,260	399	,000	,850	399	,000
Soru_25	,211	399	,000	,898	399	,000

a. Lilliefors Significance Correction

Verilerin normal dağılıma sahip olmaması sebebiyle bu durumlarda kullanılan, parametrik olmayan testlerden Mann-Whitney U testi ve Kruskal Wallis H testleri ile veriler değerlendirilmiştir. Konunun açıklanmasında frekans ve yüzde değerlerinden de faydalanılmıştır.

BULGULAR**Çalışmada yer alan halka ait demografik bulgular**

Çalışmaya katılan bireylerin cinsiyet, yaş, eğitim, çalışma grupları ve gelirlerine ilişkin frekans ve yüzde değerleri bu başlık altında gösterilmiş olup, Tablo 6'da sunulmuştur. Buna göre;

Tablo 6. Araştırmaya Katılan Halka Ait Demografik Bulgular

Profil Özellikleri n:400		n	Yüzde
Cinsiyet	Kadın	203	50,7
	Erkek	197	49,3
Yaş grubu	18-25	78	19,5
	26-35	108	27,0
	36-45	84	21,0
	46-60	78	19,5
	61 ve üzeri	52	13,0
Eğitim	Okuma - yazma bilmiyor	19	4,8
	İlkokul/Ortaokul	41	10,3
	Lise ve dengi	64	16,0
	Önlisans/Lisans	214	53,5
	Yüksek Lisans ve üzeri	62	15,5
Meslek grupları	Ev hanımı	19	4,8
	Özel Sektörde çalışan	88	22,0
	Kamuda çalışan	94	23,5
	İşveren	43	10,8
	Öğrenci	50	12,5
	Emekli	39	9,8
	İşsiz	18	4,5
	Peyzaj Mimarı	23	5,8
	Mühendis	26	6,5
Gelir	2.000 TL 'den daha az	86	21,5
	2.001 - 3.000 TL	78	19,5
	3.001 - 4.000 TL	78	19,5
	4.001- 5.000 TL	78	19,5
	5.000 TL ve üzeri	81	20,0

Çalışmadaki bireylere göre ankete katılan gruptaki kadınların oranı %50,7, erkeklerin oranı ise %49,3 görülmektedir. Yaş gruplarının dağılımları incelendiğinde ise %19,5'i 18-25 yaş temsil ederken, %27,0'si 26-35 yaş grubu, %21'i 36-45 yaş grubunda, %19,5' i 46-60 yaş, %13'ü 61 ve üzeri yaş aralığında olduğu belirlenmiştir.

Mekansal kalite parametreleri bölümünde, halkın ankete verdikleri cevaplarda eğitim durumu incelendiğinde ise %4,8'i hiç eğitim almamışken, %10,3'ü ilkokul/ortaokul mezunu, %16'sı ise lise ve dengi eğitim düzeyine, %53,5, Ön lisans/Lisans ve %15,5'i yüksek lisans ve üzeri eğitim seviyesine sahiptir.

Ankete katılan katılımcıların meslekleri incelendiğinde ise dağılımların ağırlıklı olarak, %23,5 oranıyla kamuda çalışan kişiler, sonrasında ise %22 oranında özel sektör çalışanları gelirken, %12,5 oranında öğrenci, %10,8 işveren ve %9,8 emekli, %6,5 mühendis, %5,8 peyzaj mimarı, %4,8 ev hanımı olduğu görülmektedir. İşsiz katılımcıların ise %4,5 seviyesinde olduğu görülmektedir (Tablo 6).

Mekansal Kalite Parametrelerinin Halka Ait Bulgularının İncelenmesi

Çalışmada mekansal kalite parametrelerini belirlemeye yönelik dikkate alınması gereken faktörlerin ne olması gerektiği ile ilgili olarak 25 ifadeden oluşan bir gösterge listesi (***Sosyal kalite göstergeleri, işlevsel kalite göstergeleri, görsel-estetik kalite göstergeleri, kültürel-mekansal tatmin göstergeleri***) halk grubunun değerlendirmesine sunulmuş ve halkın bu ifadeleri en önemli gördükleri ifadeye 5, en önemsiz gördükleri ifadeye 1 puan vermek sureti ile puanlamaları istenmiştir.

Yapılan bu değerlendirmeye göre elde edilen sonuçlar Tablo 7'de görülebilmektedir.

Tablo 7. Mekansal Kalite Göstergelerini Belirlemede Dikkate Alınması Gereken Faktörler

FAKTÖRLER	Ort.	Std. Sap.	Var.
Sosyal Kalite Göstergeleri			
Soru 1. Bey Mahallesi herkes (yaşlı, genç, çocuk, engelli) tarafından kullanılabilir.	3,33	,975	,950
Soru 2. Bey Mahallesi sosyalleşme, yeni insanlarla tanışma ve iletişim kurma imkanı sağlamaktadır.	3,87	,886	,785
Soru 3. Bey Mahallesi canlı, dinamik ve yoğun kullanıma sahip bir alan olarak tanımlanabilir.	2,80	1,196	1,430
Soru 4. Bey Mahallesinde günün her saatinde güvenli bir şekilde dolaşılabilir.	3,42	1,184	1,403
Soru 5. Bey Mahallesi sosyal aktivitelere (Sinema, oyun alanları, dinlenme, rekreasyon alanları) imkan sağlamaktadır.	3,14	,951	,904
Soru 6. Bey Mahallesinde karşılaşma ve toplanma alanları mevcuttur.	3,66	1,023	1,047
İşlevsel Kalite Göstergeleri			
Soru 7. Bey Mahallesine ulaşım kolaylıkla sağlanabilmektedir. (Toplu taşıma, özel araç, bisiklet veya yürüyerek)	3,47	,944	,891
Soru 8. Bey Mahallesinde bulunan otopark alanları yeterlidir.	2,42	1,025	1,051
Soru 9. Bey Mahallesinde bulunan mekanlara kolay erişim (yürüme ve dolaşma kolaylığı, engelleyicilerin olmaması) sağlanabilmektedir.	3,71	,996	,992
Soru 10. Bey Mahallesinde hizmet alabileceğim çeşitli alanlar (Restoran, market, müze vb.) bulunabilmektedir.	3,88	,896	,803
Soru 11. Bey Mahallesi konfor düzeyi yüksek, bakımlı ve temiz bir alandır	3,16	,966	,933
Soru 12. Bey Mahallesi farklı iklim koşullarında ve farklı mevsimlerde rahatlıkla gezebileceğim bir alandır.	3,86	,933	,871
Soru 13. Bey Mahallesinde mevcutta bulunan açık-yeşil alanlar (park, bahçe, çocuk bahçesi vb.) kullanım ve kalite açısından yeterlidir.	2,95	1,017	1,035
Soru 14. Bey Mahallesinde mevcutta bulunan kent mobilyaları (bank, aydınlatma elemanı vb.) kullanım ve kalite açısından yeterlidir.	2,61	1,098	1,205
Soru 15. Bey Mahallesi gürültü kirliliğine sahip bir alan değildir.	3,72	,950	,902
Görsel-Estetik Kalite Göstergeleri			
Soru 16. Bey Mahallesinde bulunan mevcut yapılar insan ölçeğindedir (boyut, yükseklik, hacim), rahatsız edici değildir.	3,47	,889	,791
Soru 17. Bey Mahallesinde bulunan yapılar mimari çeşitliliğe sahip ve görsel uyum içerisindedir.	3,96	,791	,625
Soru 18. Bey Mahallesi görsel açıdan estetik ve çekici bir çevreye sahiptir.	3,42	,972	,946
Soru 19. Bey Mahallesi kaybolmadan gezebileceğim açık ve tanımlanmış bir mekan özelliğine sahiptir.	2,85	1,201	1,443
Soru 20. Bey Mahallesi yürüyüş için ideal bir görsel çeşitlilik (peyzaj öğeleri, mimari, süs havuzları, malzeme, vb.) sunmaktadır.	3,26	,962	,925
Soru 21. Bey Mahallesi mevcutta bulunan sanat ve tasarım objeleri (heykeller, anıtlar vb.) bakımından yeterlidir.	3,47	,889	,791
Kültürel ve Mekansal Tatmin Göstergeleri			
Soru 22. Bey Mahallesi tarihi ve kültürel değeri yüksek bir alandır.	4,17	,719	,517
Soru 23. Bey Mahallesi kimliği ve karakteri olan özgün bir alandır.	3,58	1,038	1,077
Soru 24. Bey Mahallesi aidiyet hissi duyduğum bir alandır.	3,94	,901	,811
Soru 25. Bey Mahallesinde kendimi mutlu ve özgür hissediyorum.	3,41	1,037	1,075

Tablo 7 incelendiğinde bireylere sunulan faktörlerin ortalamasında çoğunluğun 2,5 değerinin üzerinde puan aldığı görülmektedir. Bu durumda halka sunulan tüm bu soruların, mekansal kalite göstergelerini açıklayıcı önemli noktalarının bulunduğunu ve yansıttığını

göstermektedir. Tablo 7' e göre en yüksek değeri Kültürel ve Mekansal Tatmin Göstergelerinde yer alan **“Bey Mahallesi tarihi ve kültürel değeri yüksek bir alandır.”** ifadesinin 4,17 puan aldığı görülmektedir. Bu oran katılımcıların 5 puanlı sistemde bu ifadeye katıldıklarını göstermektedir. Çalışma ile elde edilen bu bulgular; alanın mekansal kalitesinin halk açısından durumunun belirlenmesini sağlayarak, kaliteli mekanların kent ve kentliler için büyük önem taşıdığını ortaya koymaktadır.

Göstergelere bakıldığında en yüksek ikinci ifade ise Görsel-Estetik Kalite Göstergelerinde yer alan **“Bey Mahallesi’nde bulunan yapılar mimari çeşitliliğe sahip ve görsel uyum içerisindedir.”** ifadesinin 3,96 puan aldığı görülmektedir. Halk bu ifadeye katılarak çevrelerindeki yapıların mimari çeşitliliğin olduğunu ve görsel olarak alanların uyum içerisinde bulduklarını düşünmektedirler. **“Bey Mahallesi kaybolmadan gezebileceğim açık ve tanımlanmış bir mekan özelliğine sahiptir.”** ifadesi 2,85 puanla en düşük değeri almıştır. Dar ve çıkmaz sokakları bulunan Bey Mahallesi’nin bu durumunun halkın görüşlerine göre de daha düşük puan aldığı göstermektedir.

Tablo 7 incelendiğinde özellikle mekansal kalitenin içerdiği kültürel ve mekansal tatmin göstergelerinin ifadelerinde yüksek puanlar aldığı görülmektedir. Bu durumda halkın Bey Mahallesi için; kültürel ve tarihi değerlere katkı sunan, aidiyet hissi yaratan bir alan olarak değerlendirdikleri ve mekansal kimlik ve karakteri olduğuna dair görüşlerinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Mekansal kalitede İşlevsel Kalite Göstergeleri faktörünün en yüksek 3,88 puana sahip ifadesi **“Bey Mahallesi’nde hizmet alabileceğim çeşitli alanlar (Restoran, market, müze vb.) bulunabilmektedir.”** olarak görülmektedir. Bu bağlamda mekansal kalite parametreleri içerisinde İşlevsel Kalite Göstergelerinde halka ilişkin **“Bey Mahallesi farklı iklim koşullarında ve farklı mevsimlerde rahatlıkla gezebileceğim bir alandır.”** ifadesi ise ortalama 3,86 puan ile oldukça yüksek puan alan ifadelerden birisi olarak görülmektedir. Bunu takiben **“Bey Mahallesi gürültü kirliliğine sahip bir alan değildir.”** 3,72 ile yüksek puan ortalamasına sahip ifadelerden birisidir. Ortalamanın üstünde olsa da diğer ifadelere göre düşük puan almış olan diğer ifadeler alanın otopark, açık yeşil alanlar, parklar, çocuk bahçeleri ve kent mobilyaları açısından daha az yeterli bulunduğunu göstermektedir.

Çalışmada sosyal kalite göstergeleri kapsamındaki **“Bey Mahallesi sosyalleşme, yeni insanlarla tanışma ve iletişim kurma imkanı sağlamaktadır.”** ifadesi 3,87 puan ortalamalarıyla sosyal kalite göstergesinin en yüksek puanlı ifadesi olarak görülmektedir. Bu durum halkın; sosyalleşme, yeni insanlarla tanışma ve iletişim kurma imkanı sağlayan bir mekan olduğuna genelde katıldıklarını göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

TARTIŞMA

Çağdaş yaşamın ekonomik ve teknolojik büyüme modelleriyle ortaya çıkan ihtiyaçlarına cevap vermek için kent merkezlerinin modernleşmesi ihtiyacı ile tarihi kent merkezlerinin ve tarihi kent çevrelerinin yerel kimlik ve kültürel değerlerinin korunması arasındaki dengeyi sağlamak günümüz kentlerinin kritik yönetim süreçlerini oluşturmaktadır. Ülkemizde yapılan kentsel dönüşüm, kentsel koruma ve kentsel yenileme projelerine bakıldığında; bu sürecin, kentin ve tarihi kent merkezlerinin sahip olduğu kimliği ve karakteri koruyarak bütünleşik bir yapıda

gelişmesinden ziyade, kat artışı, yoğunluk artışı, ticari ve turistik işlevlere dönüşüm amaçlı kullanıldığı görülmektedir.

Tarihi kentlerin ve çevrelerin korunması; iyi planlama süreçleri, tarihi ve kültürel değerleri koruma kararlılığı odaklı kurgular, mekansal kalite yönetimine sahip yaşanılabilir mekanlar oluşturabilen, ulusal ve uluslararası çerçeveye uygun bütünleşik hedefler gerektirmektedir. Kentin yaşanabilirliğini arttıracak, sosyal yapıdaki eşitsizliği azaltacak, çevresel ve doğal tüm değerleri barındıran ve geliştiren, yerele özgü değerleri özümseyen ve tüm bunları koruyarak geleceğe aktarabilen plan kararlarına, tasarım anlayışına ve uygulamalara ihtiyaç vardır. Bunun sağlanabilmesi, mekansal kalitesi yüksek kamusal alanlar oluşturulabilmesi ve kentsel yaşanılabilirlik seviyesinin yükseltilmesi ile mümkün kılınabilir.

Gaziantep tarihi kent merkezi ve yakın çevresine bakıldığında fiziksel olarak birbirlerine yakın, benzer kent dokularına sahip ve tarihsel olarak birbirlerine bağlı olan bu alanların, yapılan yanlış imar uygulamaları ve geç kalınmış koruma uygulamalarıyla yönetildiği görülmektedir. Bunun sonucunda zamanla birbirleri ile hiçbir ortak ilişkisi bulunmayan, izole olmuş, kentin diğer kısımlarından kopuk kent parçaları haline dönmüştür. Kimlik ve kültür bakımından bir hazine niteliği taşıyan bu alanların şehrin diğer alanları ile bütünlüğünün sağlanması ve birbiriyle kopuk mekanların fiziksel, sosyal veya ekonomik müdahaleler ile tekrar bağlantılı hale getirilmesi bu alanların korunmasını sağlayacak ve ileride atıl alanlara dönüşmesini engelleyebilecektir (Günaydın, 2018).

Kamusal alanı başarılı kılan unsurlar; ulaşılabilir olması, çeşitli aktivitelerin yer alması, mekanın konforlu ve iyi imaja sahip olması, sosyal faaliyetleri destekleyen mekanlar olması şeklinde temel özelliklerini sayabiliriz. Bunun sonucu olarak, içinde barındırdığı toplumu hem sosyal hem ekonomik hem kültürel açıdan doğru yansıtan, özgün, birleştirici, özgürleştirici ve sosyal hayatı geliştirici kentler ve kentsel mekanlar ortaya çıkar. Aksi takdirde yaşam alanlarımız her geçen gün insanları birbirinden uzaklaştıran ve insan hayatının temel ihtiyaçlarını karşılayamayacak kadar kalitesiz, işlevsiz ve kötü planlanmış kentlere evrilecektir. Bu bağlamda, benimsenmesi gereken en temel nokta, toplumsal yapı, kentsel mekan aktiviteleri ve açık kamusal mekanlardaki mekansal kalite göstergelerinin sürekli olarak birbirinden beslenerek varlığını sürdüren unsurlar olduğunun bilincinde olmaktır (Uzgören vd., 2016).

Mekansal kalite kavramının çok boyutlu bir kavram olması, açık kamusal alanlarda mekan kalitesi üzerinden yapılacak olan araştırmalarda söz konusu alanı çok yönlü olarak ele alma ve buradaki kentsel mekan aktivitelerini göz ardı etmeme gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Mekan kalitesi arttıkça, alanda gerçekleşen kentsel mekan aktivitelerinin çeşitliliğinde, süresinde ve niteliğinde de olumlu bir gelişmenin yaşandığı araştırmalarda elde edilen temel sonuç olmuştur. Bu gelişme ise insanların sosyal hayatlarının kalitesini ve kentsel mekandaki davranışlarını ve psikolojisini olumlu yönde etkilemektedir (Uzgören vd., 2016).

Bey Mahalle'sinin çevresiyle olan etkileşiminin göz önüne alınmadan; gelişen teknoloji ve nüfus artışı ile hızla büyüyen kentin, ihtiyaçlarını karşılamak için gelişmesi ve nüfus ile orantılı olarak artan araç trafiği için yapılan düzenlemeler çerçevesinde Bey Mahallesi, ana caddelerin ve yüksek binaların arkasında kalmıştır. Ayrıca ikamet eden yerli halkın yeni konut alanlarına, apartmanlara taşınmasıyla atıl bir hale sürüklenmiş ve kimliğini kaybetme ile karşı karşıya kalmıştır. Bu doğrultuda araştırmanın çıkış noktası; özellikle 2008 yılında başlayan ve iyileştirme için yapılan koruma çalışmaları sonrasında Bey Mahallesi ve çevresinde

gerçekleşen koruma plan ve tasarım uygulamalarının kent peyzajına, kültürel peyzaja ve Bey Mahallesi'nin kimliğine etkilerinin, mekansal kalite parametreleri ışığında niteliğinin ölçülmesidir. Bu doğrultuda kentsel mekanlar için kullanılabilir kalite parametreleri belirlenmiştir. Bu kalite parametreleri anketlerle, halk ve uzaman görüşlerine başvurularak Bey Mahallesi'nde uygulanmış ve bunun sonucunda bu alan için önem sırasıyla “kültürel ve mekansal tatmin-kimlik”, “işlevsel kalite göstergeleri-güvenlik-konfor”, “görsel estetik-doğallık”, “sosyal kalite göstergeleri- düzen” parametrelerini içeren temel faktörlerin öne çıktığı görülmüştür. Buradan yola çıkarak, bundan sonra bu alanda yapılacak çalışmalarda, iyileştirmelerde ve peyzaj tasarımlarında bu faktörlerin üzerinde durulması gerektiği görülmektedir. Dolayısıyla kullanıcıların beklentilerinin bilinmesinin daha kaliteli bir ortam yaratma açısından son derece önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Mekansal kalite parametreleri analizi ve değerlendirme ölçütlerine göre hazırlanan, halk anketi ve uzaman anketinin olumlu sonuçlarına göre, Bey Mahallesi'nde yapılan uygulamaların ve onarımların mekansal kaliteyi geliştirdiği tespit edilmiştir. Bu durum araştırmanın dikkat çekici sonuçları arasındadır.

SONUÇ

Gaziantep ilinin, Şahinbey ilçesinin, Bey Mahallesi'nde yapılan bu çalışmada kentsel yaşam kalitesi ve mekansal yaşam kalitesi araştırılmış ve elde edilen sonuçlara göre aşağıdaki yargılara ulaşılmıştır.

- İnsanların buldukları ortamlarda mekansal kalitenin yüksek olması fiziksel ve psikolojik yönden kişiyi olumlu etkiler ve bu durum sosyal ilişkilerine de yansır.
- Mekan kalitesinin ve yaşamdan memnuniyetin yüksek olması için daha önce de bahsedildiği üzere bazı önemli kriterler mevcuttur.

Bu kriterlere ait sonuçlar ise aşağıdaki gibidir;

İşlevsel kalite göstergeleriyle ilgili ana parametreler:

Erişilebilirlik-Ulaşılabilirlik: Bey Mahallesi, Atatürk bulvarı ve İstasyon caddelerinin arasında kalması sebebiyle ana akslardan toplu taşıma ve yaya ulaşımı açısından ulaşımı kolay bir yerdir. Otopark sorundan kaynaklı metruk yapıları yıkıp otoparka dönüştüren fırsatçıların varlığı, 2018 yılında yapılan yer altı otoparkı sayesinde ortadan kaldırılmış ve otopark sorunu rahatlatılmıştır. Yine de dar sokakları ve arnavut kaldırım yol zemin döşemesi ve çıkmaz sokaklardan dolayı her sokağa araçla ulaşım sağlamak zordur. Arnavut kaldırım yol zemin döşemesi ve ara sokaklarda kaldırımın olmaması, alanda bisiklet, yaya ve engellilerin kolay erişim sağlamasını kötü yönde etkilemektedir. Yoğun turist ziyareti olan mahalle için bu durum dolaşım zorluğu yaratan bir etkidir. Mahallenin dar Arnavut kaldırım sokakları kışın yağmur yağdığı kaygan ve kar yağdığı buzlanma durumlarını ortaya çıkarmakta ve yerel bakım hizmetlerinin etkin olamadığı durumlarda, farklı iklim koşullarında ve farklı mevsimlerde alana erişim sağlamak zor olabilmektedir.

Konfor/ Gürültü kirliliği/ Hizmet Alanları Çeşitliliği: Mekan kalitesi parametrelerinden alanın etkin kullanımını sağlayan bu kriterlerin varlığı ve kalitesinin yüksek olması sosyal ve işlevsel bir çevre oluşturulabilmesi için önemlidir. Bey Mahallesi katılımcılar açısından bakımlı ve temiz bir alan olarak bulunmuştur. Zemin döşemeleri fiziksel zorluklar yaratırken,

yapılarda kullanılan malzemenin görsel uyumu ve rahatlığı, alanın bakımlı olması, çekici bir çevre yaratmamaktadır. Bey Mahallesi'nde, restoran, market, müze, butik oteller, kafe, sanat merkezi vb., hizmet veren çeşitli işletmeler mevcuttur. Bu durum canlılık ve çeşitlilik açısından olumlu olsa da mahalle de ikamet eden haneleri alanın ticari bir çevreye dönüşmesi olumsuz etkilemektedir. Mahalle kültürünün yitirilmesine sebep olmaktadır. Mahallenin nüfus verilerine bakıldığında da bu durumun etkisi olarak yıllara göre nüfusunun azaldığı görülmektedir. Ayarca alanda olumlu bulunan gürültü kirliliği kriterini de gün geçtikçe artan işletmeler, özellikle kafeler olumsuz etkilemektedir.

Açık-Yeşil Alanlar/ Kent Mobilyaları/Güvenlik: Bey Mahallesi evlerinin avluları dışında etkin bir yeşil alana sahip değildir. Park alanları, çocuk parkları ve rekreasyon alanları bulunmayan mahalle halk ve uzmanlar tarafından da doğa ve peyzaj elemanları varlığı açısından en zayıf bulunan kriter olmuştur. Çevre ve doğa ile İlişki mekansal kalite parametreleri açısından önemli bir kriterdir. Mahallenin yapısal dokusu doğa ile desteklenmemiştir ve evlerin avluları dışında kalan mekanlar bu bakımdan yoksun bırakılmıştır. Yeni yapılan yer altı otoparkının üstü meydan olarak tasarlanmış ve burada saksılarla birkaç bitkiye yer verilmiştir. Ayrıca pergolalar ile dinlenme alanları sağlanmış olmasına rağmen alan neredeyse tamamen sert zemin olarak bırakılmıştır. Dar sokaklar bank ve dinlenme elemanları açısından zayıftır. Aydınlatma elemanları ve yönlendirme-tanıtım tabelaları yapılan sokak sağlıklaştırma çalışmaları sırasında yenilenmiştir ve alan yeterli aydınlatmaya sahiptir. Ayrıca mahalleye bu aşamada yerleştirilen kameralar sürekli kayıt almaktadır bu güvenlik açısından olumlu olsa da mahalleli için mahremiyeti ortadan kaldıran bir etkisi de mevcuttur.

Görsel-Estetik/ Düzen kalite göstergeleriyle ilgili ana parametreler

Tutarlılık/ Estetik ve Çekici/ Açıklık/ Denge/ Uygunluk/ Ölçek: Tufan Hamam Caddesi dışında mahalleye girişler hep küçük ara sokaklardan sağlanmaktadır. Mahalle nirengi noktasına, sınırlara ve landmark'a sahip değildir. Geleneksel evlerin tipolojisinden kaynaklı sokaklar farklı perspektiflere sahiptir. Yapıların insan ölçeğine uygun olması, yüksek çevreleyicilerin bulunmaması alanı açık olarak değerlendirmemizi sağlamakta, fakat dar sokaklar ve kabaltılar bu açıklığı zayıflatmaktadır. Çıkmaz sokakların varlığı da kaybolmadan ve güvenli bir şekilde gezebilme özelliğini zayıflatmaktadır. Geleneksel evlerin aynı malzemedan yapılması süreklilik kazandırmış olsa da alan uyarıcı, teşvik edici ve zıtlık değerlerini barındırmamaktadır. Hareketli ve canlı bir sokak sirkülasyonuna sahiptir. Yapılan sağlıklaştırma ve restorasyon çalışmalarında yapılar aslına uygun şekilde restore edilmiş ve bu çalışmalar özenli şekilde yürütülmüştür. Yapısal malzemenin rengi, kullanım tekstürü ve gün ışığıyla uyumu sokaklara ayrı bir ahenk kazandırmaktadır. Dar sokaklar ışığı kesse de yüksek olmayan yapılar ve kullanılan taşın sıcak rengi ışık etkisini doğal bir şekilde sunmaktadır. Bu şekilde mekan tanımlayıcı öğelerin varlığı alanın, estetik ve çekici bir çevreye dönüşmesini sağlamış ve aslına uygun tarihsel belleği canlı tutan bir koruma anlayışıyla mahallenin tekrar canlandırılması Bey Mahallesi'ne olan aidiyet ve bağın güçlenmesini sağlamıştır.

Kültürel ve Mekansal Tatmin/ Kimlik kalite göstergeleriyle ilgili ana parametreler

Müstesnalık/ Birlik/ Karakter/ Tanımlanmış Mekan/ Tarihi Önem: Bey Mahallesi Gaziantep için sembol olan tarihsel gelişime sahip bir alandır. Eşsiz bir kültürel gelişime, yapısal ustalık değerine ve yaşanmışlığa sahiptir. Bu durum hem halk hem de uzmanlar tarafından en yüksek puanlarla onaylanmıştır. Bey Mahallesi kimliği ve karakteri olan özgün

bir alan olarak aidiyet hissi duyulan, tanımlı bir mekan olarak görülmektedir. Eksiklikler olsa da alanla kurulan bağların anlam ve bütünlüğe sahip olduğu ve burada daha fazla zaman geçirilme isteği uyandırdığı, mutluluk ve özgürlük hissi sağladığı sonucuna varılmıştır. Bu sonuçlara göre alanın mekansal kalitesinin daha iyileştirilebilmesi ve zayıf bulunan kriterlerin düzeltilebilmesi için yapılması gereken düzenlemeler ve öneriler aşağıdaki gibi sıralanmıştır;

- Koruma, uygulama, denetim faaliyetleri aşamalarında, uzmanlar tarafından, alanda var olan eksikliklerin doğru şekilde analiz edilerek saptanabilmesi ve tarihi dokuya uygun şekilde bunların yeniden mekansal kalite parametreleri ışığında düzenlenerek daha kaliteli mekanlar yaratılabilmesinin sağlanmasıdır.
- Kentsel tasarım ve yenileme çalışmalarında özellikle “özellikli mimari, manzara noktaları, temel peyzaj elemanları, çevre temizliği ve zemin döşemeleri” gibi fiziksel, estetik ve bakım-hizmetlerine yönelik tasarım ilke ve kararlarına yer verilmesinin sağlanması,
- Mekan kalitesi ve mekansal kalite parametreleri kavramlarının, kullanıcı memnuniyetini, sosyal ilişkileri, kültürel bağ ve mekansal aidiyeti etkilemesi nedeniyle kentsel tasarımın önemli bir parçası olarak planlama aşamasındaki sürece dahil edilmelidir.
- Tarihi kent yaşamının canlandırılması ve korunması için; mahalleye aidiyet duygusu göz önünde bulundurularak birleştirici kültürel etkinlikler düzenlenmesi. Mahalle kültürünün yaşatılması ve aktarılması için var olan işletmeler ve yeni açılacak olan işletmelerin daha özenli bir şekilde kurgulanması ve mahremiyet alanlarının oluşturulup korunması,
- Mahallede sınırları içerisinde neredeyse hiç olmayan, çocuklar için ortak oyun alanlarının oluşturulması. Örneğin geleneksel çocuk oyunları için mekanların oluşturulması, mahallede var olan oyun müzesi ile ortak çalışmaların yapılması,
- Katılımcı kent yaşamı ve mahallelinin aktif olduğu bir platform oluşturulması. Katılım ve aidiyet bağının güçlendirilerek mahalle kültürünün güçlenmesinin sağlanması,
- Mekan kalitesinin artırılması sağlanarak, mahalle içerisinde geçirilen süreyi artırmak. İşlevsel ve kullanım çeşitliliği olan hizmetleri çoğaltarak, canlılık ve cazibe merkezi etkisinin yükseltilmesi ile mekanda geçirilen sürenin kaliteli hale getirilmesi. Örneğin: Sokak festivalleri, müzeler arasında çocuklar için macera-dedektiflik kurgularının yapılarak mahalleyi ve yerel tarihi öğretici mekana yayılmış oyunların planlanması,
- Düşük yoğunluklu ve yeşil doku barındıran bahçeli konut yapısını korumak ve yeşil dokunun sadece avlularda sınırlı kalmayan, sokakları da içine alan bir bütünlüğü oluşturacak yeni bir peyzaj tasarım projesi çalışmasının yapılması.
- Mahallenin fiziksel, estetik ve bakım-hizmet kalitesinin artırılarak, kullanıcıların yürüme eylemi boyunca duyduğu memnuniyetin artmasını sağlamak. Bu sayede mekandaki yürüme memnuniyetinin; mekanın düzen, uyum, okunabilirlik gibi kalite bileşenlerine yönelik özellikli mimari, manzara noktaları, zihinde canlandırma sağlanabilmesi.
- Dar ve çıkmaz sokakların belirgin farklar oluşturularak (zemin döşeme farklılıkları, aydınlatma farklılıkları, bitkisel tekstür, tabelalar, vb.) insanların kaybolmasını azaltan çakışmaların yapılması. Güvenlik kalitesinin artmasını ve zihinde kalıcı bir mekan haritası oluşumunu sağlayacaktır.
- Turist gruplarının toplu taşıma ve ulaşım sistemlerine yönlendirilerek, özel araç trafiğinin azaltılmasının sağlanması. Kültür yolu aksına Bey Mahallesi ile ilgili güzergah bilgilerinin eklenmesi ya da ayrıca bir mahalle rehberinin oluşturulması.

Yürüyüş rotaları belirlenmesi (müzelerin, işletmelerin, sanat merkezlerinin, kafelerin vb. belirtildiği) ve mekansal bilgilendirmelerin sağlanması.

- Çalışma sonucunda elde edilen bulguların, mekansal kalite parametreleri ve yaşam kalitesi düzeyi yüksek, memnuniyet duyulan mekanların tasarımı aşamasında, plancı ve tasarımcılara girdi sağlaması beklenmektedir.

Peyzaj tasarımı; mekanın fonksiyonel kullanımını sağlaması, alana uygun aktiviteler getirmesi, sosyal ve kültürel çözümler üretmesi, konforlu ve ergonomik kentsel donatılar sağlanması, ulaşılabilir- erişilebilir alanlar yaratılabilmesi ve güvenli mekanlar sağlanması gibi alt ilkeler barındırır. Mekansal kalite parametreleri ile birebir örtüşen bu ilkeler doğrultusunda bu çalışma ileride yapılacak olan peyzaj planlama ve tasarım çalışmalarına da yararlı bir kaynak olacaktır.

YAZAR KATKILARI

Murat Akten: Çalışmanın kontrolü ve makale yazımı. **Cemile Sunar:** Arazi çalışması, anket çalışmasının yapılması.

TEŞEKKÜR

Bu araştırma, Süleyman Demirel Üniversitesi (SDÜ), Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı'nda tamamlanan "Gaziantep Bey Mahallesinin Mekansal Kalite Parametrelerine Göre Değerlendirilmesi" adlı yüksek lisans tez çalışmasının bir bölümüdür

KAYNAKLAR

- Anonim, (2013). Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi. ICOMOS Türkiye Milli Komitesi, İstanbul.
- Bilsel, F. C., Bilsel, S. G. & Bilsel, A. A. (1999). "Kuramsal Yaklaşımlardan Kentsel Mekan Tasarımına", 1. Ulusal Kentsel Tasarım Kongresi "Kentsel Tasarım Bir Tasarımlar Bütünü", M.S.Ü., İstanbul.
- Çelik, D. (2004). Kentsel Peyzaj Tasarımı Kapsamında Tarihi Çevre Yenileme Çalışmalarının Peyzaj Mimarlığı Açısından Araştırılması: Beypazarı Örneği. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara.
- Günaydın, A., S. (2018). Tarihi Kent Merkezlerinin Planlanması ve Tasarımına Yönelik Bir Model Önerisi: Gaziantep Örneği. Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Adana.
- İnceoğlu, M. (2007). Kentsel Açık Mekanların Kalite açısından Değerlendirilmesine Yönelik Bir Yaklaşım: İstanbul Meydanları İncelemesi. Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul.
- Kalaycı, Ş., (2009). SPSS Uygulamaları Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri, Asil Yayın Dağıtım, 426s Ankara.
- Kuter, N. (2007). Çankırı Kenti Açık Yeşil Alan Varlığı İçinde Tarihi Kent Merkezinin Kentsel Peyzaj Tasarımı Açısından Değerlendirilmesi. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara.

- Orhan, M. (2015). Kentsel Kalitenin Geliştirilmesi Bağlamında Stratejik Bir Yaklaşım; Kentsel Tasarım Rehberi Kavramsal Model Önerisi. Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul.
- Saunders, M., Lewis, P., & Thornhill, A. (2009). *Research Methods for Business Students*. Harlow: Pearson Education, 219s, Limited.
- Sürmegöz, K. (2010). Tarihi Çevrelerin Yeniden Değerlendirilmesine Araç Olarak Kentsel Tasarım; Beşiktaş Akaretler Sıraevleri Örneği. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehircilik Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2013). *Using Multivariate Statistics (Sixth Edition)*. United States: Pearson Education.
- URL-1. Gaziantep Tarihi. Erişim Tarihi: 19.11.2019. <https://gaziantep.bel.tr/sayfa/gaziantep-tarihi-21>
- URL-2. Gaziantep Nüfusu. Erişim Tarihi: 24.08.2019. <https://www.nufusu.com/il/gaziantep-nufusu#yas-grubları>
- Uzgören, G. (2016). Kamusal Açık Alanlarda Mekan Kalitesi ve Kentsel Mekan Aktiviteleri İlişkisi Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme. *Megaron Dergisi*, İstanbul.